

**Національний університет біоресурсів і
природокористування України**

Юридичний факультет

Кафедра теорії та історії держави і права

**Студентський науковий гурток «Клуб юних
теоретиків»**

**Студентський науковий гурток «Дискусійний
клуб «De jure!»**

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

учасників

XVI ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО- ПРАКТИЧНОЇ ОНЛАЙН-КОНФЕРЕНЦІЇ «ПРОБЛЕМИ ЮРИДИЧНОЇ НАУКИ ОЧИМА МОЛОДИХ НАУКОВЦІВ»

16 листопада 2023 р.

м. Київ

УДК: 340:167.1:378.2

Матеріали XVI Всеукраїнської науково-практичної онлайн-конференції
«Проблеми юридичної науки очима молодих науковців»

П.78

Проблеми юридичної науки очима молодих науковців : зб. наук. пр. XVI
Всеукр. наук.-практ. онлайн-конф. (м. Київ, 16 листопада 2023 р.) / Укладачка:
Віра Качур. К., 2023. 234 с.

У збірнику подані наукові здобутки учасників, що присвячені
проблемам юридичної науки.

Усі матеріали подаються в авторській редакції.

**За зміст наукових матеріалів відповідальність несуть їх автори та
наукові керівники**

Склянухіна Ольга

студентка 4 курсу спеціальності 081 «Право»
«ДТЕФК» (м.Дніпро)

Проблематика оголошення безвісно відсутньою особи, що знаходилась на окупованих територіях або в зоні бойових дій*

З двадцять четвертого лютого 2022 року в наслідок повномасштабного вторгнення в Україну держави-агресора в Україні зникли безвісти понад тридцять тисяч людей. Ця цифра є орієнтовною, оскільки, за оцінками української влади, лише в Маріуполі загинули або зникли безвісти двадцять п'ять тисяч осіб. Процесуальний порядок визнання зниклих осіб безвісно відсутніми або оголошення їх померлими потребував коригування та постав актуальною проблемою сьогодення. Так, у серпні 2022 року було прийнято Положення про Єдиний реєстр осіб, зниклих безвісти за особливих обставин, з початку його роботи було зареєстровано 5475 звернень щодо видачі витягів.

14 квітня 2022 року Верховна Рада України прийняла Закон України № 2191-ІХ «Про внесення змін до Закону України «Про правовий статус осіб, зниклих безвісти» та інших законодавчих актів України щодо вдосконалення правового регулювання суспільних відносин, пов'язаних із набуттям статусу осіб, зниклих безвісти за особливих обставин.

Згідно з цим законом, особою, що зникла безвісти за особливих обставин вважається та особа, яка зникла під час збройного конфлікту, воєнних дій, тимчасової окупації частини території України, надзвичайної ситуації природнього та техногенного характеру [2]

Надання особі статусу зниклої безвісти за особливих обставин не позбавляє її родичів (родичами особи, зниклої безвісти вважаються: батько, мати, вітчим, мачуха, син, дочка, пасинок, падчерка, брати та сестри, дід, баба, прадід, прабаба, внук, внучка, правнук, правнучка, усиновлювач, усиновлений, опікун, піклувальник, особа, яка перебуває під опікою чи піклуванням, чоловік, дружина та особи, які спільно проживають, пов'язані спільним побутом, мають взаємні права та обов'язки) або інших осіб права звернення до суду із заявою про визнання такої особи безвісно відсутньою чи оголошення її померлою у порядку, передбаченому законодавством. [1, ст.ст. 43,46]

Для набуття правового статусу особи зниклої безвісти першим пунктом необхідно подати заяву про розшук особи, зниклої безвісти за особливих обставин, до відповідного територіального органу Національної поліції України. Таку заяву може подати родич такої особи, представник військового формування (якщо особа перебувала у складі Збройних сил України), орган

* Наукова керівниця – викладачка правових дисциплін «ДТЕФК» Юлія Кузякова

державної влади, орган місцевого самоврядування, громадський орган або будь-яка інша особа, якій відомо про зникнення.

Окрім зазначених до цього осіб, що вважаються родичами зниклої особи також заява про розшук особи, зниклої безвісти за особливих обставин, може бути подана Уповноваженим з питань осіб зниклих безвісти за особливих обставин, якщо зазначені вище особи звернулися до неї з повідомленням про зникнення особи. Уповноважений є посадовою особою Мінінтеграції, на яку покладено обов'язки щодо координації розшуку зниклих та вирішення інших пов'язаних з цим питань відповідно до Закону України «Про правовий статус осіб, зниклих безвісти за особливих обставин».

Заява про розшук особи, зниклої безвісти за особливих обставин, повинна містити відомості, що можуть сприяти розшуку такої особи.

Особа набуває статусу такої, що зникла безвісти за особливих обставин, з моменту внесення про неї відомостей, що містяться у заяві про факт зникнення, до Єдиного реєстру осіб, зниклих безвісти за особливих обставин, у порядку, передбаченому вищезазначеним законом, та вважається такою, що зникла безвісти за особливих обставин, з моменту подання заявником заяви про факт зникнення особи.

Набуття правового статусу особи, зниклої безвісти, не зменшує обсягу її цивільної правоздатності, а отже, права та інтереси особи, зниклої безвісти, підлягають захисту до закінчення її розшуку (до встановлення місця її перебування, місця поховання або останків), або до оголошення особи померлою у встановленому законом порядку. [5, с.29]

Що ж до визнання фізичної особи померлою в умовах воєнного стану, то законодавець теж має низку нововведень. У ч. 2 ст. 46 ЦК України передбачено виняток, у якому зазначено, що фізична особа, яка зникла безвісти у зв'язку з воєнними діями, може бути оголошена судом померлою після спливання двох років від дня закінчення воєнних дій. Відповідно до роз'яснень, визначених у п. 13 постанови Пленуму Верховного Суду України від 31 березня 1995 року № 5 «Про судову практику в справах про встановлення фактів, що мають юридичне значення», особа може бути оголошена в судовому порядку померлою в разі неможливості встановлення факту її смерті, який встановлюється судом за умови підтвердження доказами, що ця подія відбулася в певний час і за певних обставин. Слід ураховувати, що фізична особа, яка визнається померлою у зв'язку з воєнними діями, може бути визнана такою від дня її вірогідної смерті, а не з того дня, коли рішення суду набуде чинності (ч. 3 ст. 46 ЦК України). [4]

Для встановлення юридичного факту, тобто оголошення особи померлою, заявник (родич, другий з подружжя або дитина) повинен звернутися до суду з відповідною заявою та доказами безуспішності розшуку особи, інформацією про останнє місце проживання особи та обставини її зникнення, можливо, з повідомленнями про бойові дії та фізичні втрати за місцем роботи або проживання такої особи. Для такої заяви

необхідні наступні документи: Заява про встановлення факту смерті на тимчасово окупованій території, в якій має бути зазначено:

1. який факт заявник просить встановити та з якою метою;
2. причини неможливості одержання або відновлення документів, що посвідчують цей факт;
3. докази, що підтверджують факт;
4. докази, що підтверджують викладені заявником обставини (наприклад, письмові свідчення очевидців, фото з місця поховання, медичні документи про смерть тощо);
5. довідка про неможливість відновлення втрачених документів (наприклад, письмова відмова органів державної реєстрації актів цивільного стану);
6. копія документа, що посвідчує особу та реєстраційний номер облікової картки платника податків [5, с.23]

За результатами розгляду даної заяви суд приймає рішення про оголошення особи померлою. Після оголошення фізичної особи померлою відкривається спадщина, утриманцям призначається пенсія, шлюб припиняється, припиняється представництво за довіреністю, яку видала особа, оголошена померлою, та/або представництво за довіреністю, виданою особі, яка оголошена померлою. [1 ст.47]

Наразі державна реєстрація смерті, що настала в умовах воєнного, надзвичайного стану або на тимчасово окупованих територіях України, проводиться органами державної реєстрації актів цивільного стану на підставі рішення суду про встановлення факту смерті на таких територіях, винесеного в порядку окремого провадження за спрощеною процедурою, передбаченою статтею 317 Цивільного процесуального кодексу України, відповідно до вимог законодавства. Якщо родичі померлого проживають на територіях, де вони не можуть звернутися до РАЦСу (території, на яких органи державної влади не можуть здійснювати свої повноваження у зв'язку з військовими діями), вони можуть подати заяву через уповноваженого представника або адвоката за нотаріально посвідченою довіреністю (відповідно до статті 244 Цивільного кодексу України).

У разі відсутності підстав для державної реєстрації смерті (тобто відсутності документа відповідної форми) відділ державної реєстрації актів цивільного стану за заявою заявника відмовляє у проведенні державної реєстрації смерті та видає документ із зазначенням причин такої відмови. У таких випадках реєстрація смерті на тимчасово окупованій території проводиться на підставі рішення суду про встановлення факту смерті.

Отже, як висновок, оголошення померлою особи, яка знаходилась в зоні бойових дій або в зоні тимчасової окупації, має спрощений характер, на відміну від оголошення особи померлою за звичайних обставин. Також у цьому випадку відрізняються і часові рамки такого визнання. За звичайних обставин це можливо через три роки після визнання особи зниклої безвісти, тоді як під час воєнного стану особа оголошується померлою після спливу 2-х років від дня закінчення воєнних дій. З урахуванням конкретних обставин

справи суд може оголосити фізичну особу померлою і до спливу цього строку, але не раніше спливу шести місяців. А от особою, зниклою безвісти за особливих обставин, вважається особа, яка зникла безвісти у зв'язку зі збройним конфліктом, воєнними діями, тимчасовою окупацією частини території України, надзвичайними ситуаціями природного чи техногенного характеру.

Література

1. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 № 435– IV станом на 05 жовтня 2023 року / Відомості Верховної Ради України. 2003. №№ 40 – 44. Ст. 356 (із змінами). URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>.

2. [Закон України № 2191-IX «Про внесення змін до Закону України «Про правовий статус осіб, зниклих безвісти»](#) від 14 квітня 2022р.

3. Наказ МВС України від 29.08.2022 Про затвердження Положення про Єдиний реєстр осіб, зниклих безвісти за особливих обставин.

4. Постанова Пленуму Верховного Суду України від 31 березня 1995 року № 5 «Про судову практику в справах про встановлення фактів, що мають юридичне значення».

5. Брисковська О. М. Особливості криміналістичної характеристики осіб яких розшукують і ситуації їх безвісного зникнення. Актуальні проблеми вдосконалення законодавства та правозастосування : матеріали підсумк. наук.-практ. конф. (Київ, 19 берез. 2015 р.) : у 2 ч. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2015. Ч. 1. С. 52–55. URL: <http://elar.naiu.kiev.ua/bitstream/123456789/6890/1/p058-061.pdf>.